

Ergenlerde Helikopter Ebeveyn Tutumu, Şişirilmiş Benlik: Duygusal Özerklik, Sosyal Kaygı Değişkenlerinin Aracı Etkisi

Halil Ekşi^a, Şeymanur Barış^{b,c}, İ. Halil Demir^d

Özet

Bu çalışma 14-17 yaş arası ergenlerin duygusal özerklik ve sosyal kaygı düzeylerinin şişirilmiş benliklerini yordama gücünü belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 2018-2019 eğitim öğretim yılı İstanbul il merkezinde bulunan 9 farklı ortaöğretim okulunda 9.,10. ve 11. sınıfta okuyan 198'i(%48,2) kız ve 213'ü(%51,8) erkek olmak üzere toplam 411 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutum Ölçeği (AHETÖ), Şişirilmiş Benlik Duygusu (Ego Enflasyonu) Ölçeği, Duygusal Özerklik Ölçeği (DÖÖ), Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Yapılan korelasyon analizinden elde edilen bulgular neticesinde helikopter ebeveyn tutumunun, sosyal kaygı ile arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ancak duygusal özerklik ile arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Ayrıca helikopter ebeveyn tutumu ile şişirilmiş benlik arasındaki ilişkide sosyal kaygı değişkeninin aracılık rolü incelendiğinde, helikopter ebeveyn tutumu ile şişirilmiş benlik arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı, modeldeki diğer ilişkilerin anlamlı olduğu, sosyal kaygı değişkeninin modelde tam aracı olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Helikopter Ebeveyn
Şişirilmiş Benlik
Duygusal özerklik
Sosyal kaygı

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 01.10.2019
Kabul Tarihi: 12.10.2020
Doi: 10.18026/cbayarsos.627884

Helicopter Parental Attitude, Inflated Self in Adolescents: Mediator Effect of Emotional Autonomy, Social Anxiety Variables

Abstract

This study was conducted to determine the ability of adolescents between 14-17 ages to predict their bloated self and their levels of emotional autonomy and social anxiety. The study group consists of a total of 411 students, 198(48.2%) girls and 213(51.8%) boys, who were in 9th,10th and 11th grade in 9 different secondary schools in Istanbul city center in 2018-2019 academic year. Perceived Helicopter Parent Attitude Scale (HPAS), Exaggerated sense of Ego A Scale, Emotional Autonomy Scale (EAS), Liebowitz Social Anxiety Scale and Personal Information Form were used as data collection tools. As a result of the correlation analysis, it was seen that the relationship between helicopter parental attitude and social anxiety was significant, but the relationship between emotional autonomy was not significant. When the mediating role of social anxiety variable in the relationship between helicopter parental attitude and inflated self was examined, it was found that the relationship between parental attitude and inflated self was not significant, other relationships in the model were significant, and the social anxiety had full mediator role in the model.

Keywords

Helicopter Parents
Inflated Self
Emotional Autonomy
Social Anxiety

About Article

Received: 01.10.2019
Accepted: 12.10.2020
Doi: 10.18026/cbayarsos.627884

^a Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, halileksi@marmara.edu.tr, ORCID ID 0000-0001-7520-4559

^b İletişim Yazarı: seymanurbaris08@gmail.com

^c Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, seymanurbaris08@gmail.com, ORCID ID 0000-0001-5036-1224

^d Arş. Gör., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, ihalil_demir@hotmail.com, ORCID ID 0000-0002-9397-9232

Giriş

Ergenlik; insanın yaşam döngüsünde özel bir dönemdir (Ünüvar, 2007). Ergen kelimesi Batı literatüründeki "adolescent" (kelimesinin) karşılığı olarak kullanılmıştır. Latince büyüme, olgunlaşmak anlamındaki "adolescere" fiilinin kökünden gelmekte olup bir süreci belirtmektedir (Şahin ve Özçelik Çövenler, 2016).

Ergenlik dönemi çocuk için yaşanılması zor bir evredir. Ergenlikte çocukluktan erişkinliğe geçerken farklı fizyolojik, psikolojik ve sosyal değişim, gelişimler oluşmaktadır (Yiğit, 2010). Ergenlik döneminde değişmekte olan bireyin kendi kimliğini bulması en önemli olgulardan birini oluşturmakta ve "ben kimim?" sorusuna cevap aranmaktadır (Morsünbül ve Çok, 2013). Kimlik, kişinin bütün özelliklerini içerir; hem bireyin kendisini nasıl gördüğü, hem de toplum tarafından nasıl görüldüğünü kapsar (Aşkın, 2007). Sağlıklı bir kimlik süreci yaşayan ergenler, daha yüksek düzeyde ruhsal sağlığa sahip olmakla birlikte bireyin kimliği bütünlük, tutarlılık ve süreklilik göstermektedir (Morsünbül ve Çok, 2013). Bireylerin kimlik değişimi ve gelişimi, benlik ve kişiliği de etkilemektedir. Bu nedenle psikoloji alanında kimlik, benlik ve kişilik kavramları birlikte ele alınmaktadır.

Benlik kavramı ergenlikte önemli olan, dinamik ve yaşam boyu süreçtir (Yiğit, 2010). Baumeister'e göre; benlik kavramı, kendini nasıl düşündüğümüz ve değerlendirdiğimizdir. Başka bir deyişle, bilgi sahibi olmanın ve kendini anlamanın toplamıdır (Aktaran Kumar Mishra, 2016). Bu süreçte ergenlerden benliğini anlama, bilme, kendini kabullenme, seçenekleri görme, karar alma, alınan kararlar için sorumluluk geliştirme vb. bir takım davranışlar edinmeleri beklenmektedir (Duman, 2015). Ayrıca çocuklar da çevrelerindeki insanlardan özellikle de ebeveynlerinden değer görme, saygı, sempati ve kabul beklemektedir. Bu koşullar sağlandığında bireylerde olumlu benlik gelişimi görülmektedir.

İnsan kişiliğinin karmaşık yapısı vardır. Bu nedenle kişilik kavramıyla ilgili tek tanım yapılması zorlaşmaktadır. Bununla birlikte kişilik "bireyi diğerlerinden ayıran nispeten kalıcı özellikler ve eğilimlerdir" (Veccohio, 1988; Aktaran Özsoy ve Yıldız, 2013) tanımı literatürde yaygın olarak bulunmaktadır. Sakin, neşeli, sabırlı, telaşlı, umursamaz, nazik gibi birçok kişilik özelliği vardır. Bireylerdeki kişilik özelliklerinin oluşumunu etkileyen pek çok çevresel faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerden birisi de aile ve anne babalardır.

Çocuk hayata geldiği andan itibaren ilk iletişim içerisine girdiği kişiler, anne ve babasıdır. Doğumla başlayan bu iletişim süreci çocuğun hayatı boyunca devam etmektedir. Bununla birlikte aile ve ebeveynlerin, kişilerin toplumsallaşması ve toplumun bir parçası olması konusunda büyük bir role sahip olduğu bilinmektedir. Araştırmacılar 17. yüzyıldan beri ebeveynlerin kendi değerlerini, becerilerini, tutumlarını, hedeflerini bir kuşağa nasıl aktardığını tartışmaktadır (Spera, 2005; Aktaran Eroğlu, 2018). Örneğin John Locke (1686) "tabula rasa" kavramıyla çocuğu boş levha olarak tanımlayarak ebeveynlerin ve toplumun kendi öz inançları ve değerlerini çocuğa kolaylıkla aktarabileceğini savunmaktadır. Bu aktarımda toplumsallaşmayı sağlamaktadır.

Baumrind, ebeveyn davranış ve tiplerini ailenin çocuklarıyla ilgisi, onlardan beklentileri bağlamında inceleyerek 4 ana kategoride toplamıştır. Bunlar: Demokratik, ihmalkâr, izin verici ve otoriter ebeveynlerdir (Baumrind, 2005; Aktaran Yaşın Okant, 2018). Bu ebeveyn tutumlarına bir alternatif olan Helikopter Ebeveyn tutumu son dönemlerde birçok kültürde artış göstermektedir.

Helikopter Ebeveyn Tutumu

İlk olarak 1969 yılında Psikoterapist Haim Ginott tarafından ortaya atılan "Helikopter Ebeveyn" kavramı bir çocuğun annesi için "başımda helikopter gibi dönüyor" demesi sonucu ortaya çıkmıştır. Helikopter Ebeveyn kavramı 1992 yılında Jim Fay ve Foster Cline tarafından yazılan "Parenting Teens with Love and Logic" adlı kitapta yer almıştır (Peluchette, Kovanic ve Partridge, 2013). Helikopter ebeveynler, çocuklarını kontrol altında tutarak, onların hayatlarına ve kişilik oluşumlarına gereğinden fazla müdahale eden anne babaların tutumuyula oluşmaktadır (Duygulu, 2018). Ebeveyn tutumları konusunda günümüzün en önemli sorunlarından biri haline gelen helikopter ebeveynlerin en belirgin özellikleri arasında yüksek başarı beklentisi, abartılı şekilde çocuklarını hayatlarının odakları yapmaları yer almaktadır (Odenweller, Booth-Butterfield ve Weber, 2014).

Helikopter ebeveynlerin demografik özellikleri arasında eğitilmiş olmaları, çocuk sayısının görece daha az olması vardır (Bradley-Geist ve Olson-Buchanan, 2014). Ayrılık korkusu yaşamaları, para ile ilgili konularda, duygusal ve fiziksel sağlık konularında çocuklarına tavsiyeler vermeleri hatta bu durumu onların adına karar verme düzeyine kadar ilerletmeleri helikopter ebeveynleri diğer ebeveynlerden ayıran özellikler arasında yer almaktadır. Helikopter ebeveynler, bununla birlikte genellikle çocuklarını strese karşı korumak, sorunlarını çözmek ve sürekli destek ve onaylama sağlama üzerinde dururlar, çocuklar için saf yardımseverlik niyeti gibi belirgin karakteristik özelliklere sahiptir ve bu gibi olumlu niyetlere rağmen helikopter ebeveynliği çocukların öz benlik, bağımsızlık ve yetkinliklerini azaltabilir (Hirsch, Goldberger, 2010; Aktaran Okray, 2016; Kwon, Yoo ve Bingham, 2016).

Helikopter ebeveyni olan çocuklarda, öfke nöbetleri, depresyon ve kaygı problemleri akranlarına göre daha çok görülmektedir (Fischer, Forthun, Pidcock ve Dowd, 2007). LeMoyne ve Buchanan (2011) üniversite öğrencileri arasında helikopter ebeveynliği ile kaygı ve depresyon ilaçları kullanımının pozitif ilişkili; helikopter ebeveynliği ile psikolojik iyilik halleri arasında negatif doğrudan bir ilişkili olduğunu bulmuşlardır (Cui, Darling, Coccia, Fincham ve May, 2019). Yapılan araştırmaların sonuçları doğrultusunda helikopter aileye sahip çocukların hayattan keyif alamama, mutsuzluk seviyelerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Ayrıca bu çocuklarda sosyal hayatta seçim yapamama, kararsız olma ve normal yaşlıtlarına göre psikosomatik rahatsızlıklar daha fazla görülmektedir.

Bu ailelerde çocuğun kendi inisiyatif ve istekleri ya çok az dikkate alınmakta veya hiç dikkate alınmamaktadır (Hesse, Mikkelsen ve Saracco, 2017; Aktaran Yılmaz, 2019). Bu nedenle düşük özsaygı ve yetersizlik hissi helikopter ebeveyn tutumunu benimseyen ailelerin çocuklarının temel sorunudur (Duygulu, 2018).

Şişirilmiş Benlik

Bazı çocuk ve bireylerde ise helikopter anne babaya sahip olma kişilik gelişiminde farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Yapılan bir araştırmada; helikopter ebeveyni olan kişiler egosantrik düşünceye, narsist kişiliğe yakın olduğu gözlenmiştir (Findley ve Ojanen, 2013; Aktaran Yılmaz, 2019). Narsist kişilik özelliği gösteren bireylerde kendine değer verme, kendini beğenme ve kendinden memnun olma doğal hatta sağlıklıdır (Yılmaz, 2018). Ancak bu durumun aşılması gereken kırmızı çizgisi bulunmaktadır. Bazı araştırmalarda yazarlar tarafından " İnflated Sense of Self " veya " Inflated Self-Esteem " olarak kavramlaştırılan (Walker ve Bright, 2009; Perez, Pettit, David, Kistner ve Joiner Jr., 2001) terim Türkçe

literatürde "Şişirilmiş Benlik" olarak yer almaktadır. Genellikle, düşmanlık ve saldırganlık, ben merkezli ve egoist tutumlar, yüksek bir hak duygusu ve başkalarına karşı saygısızlık ile karanlık bir karakteristik tarafa sahip olan "Şişirilmiş Benlik Saygısı" (Baumeister, Smart ve Boden, 1996; Colvin, Block ve Funder, 1995) patolojik belirtilerin ilk işaretlerini oluşturmaktadır. Daha önce yapılan bir araştırmada şişirilmiş benlik ile narsist kişilik arasında yüksek bir ilişki bulunmuştur (De Hoogh, Den Hartog ve Nevicka, 2013). Tüm bunlar patolojik narsist kişiliğin başlangıç aşamasında şişirilmiş benlik etkisinin önemli bir göstergesi olduğunu belirtmektedir.

Helikopter ebeveyn tutumunun yanı sıra aşırı hoşgörölü, abartılı övgü ve zayıf disiplin ebeveyn anlayışının birleşimi sonucunda oluşan (Hart, Bush-Evans, Hepper ve Hickman, 2017) bu kişilik yapısı; çocuklarda diğerlerinden daha özel oldukları düşüncesine, yani şişirilmiş benliğe sebep oluşturmaktadır.

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkılarak, bu çalışmada helikopter ebeveyn tutumu ile şişirilmiş benlik ilişkisinde etkisi olabileceği düşünülen duygusal özerklik ve sosyal kaygının aracı rolü incelenecektir.

Duygusal Özerklik

Aile ilişkilerinin yeniden tanımlandığı ve organize edildiği geçici ve gelişimsel bir süreç olan ergenlik dönemi, özerklik gelişimi açısından en önemli dönemdir (Tung ve Dhillon, 2006; Özdemir ve Çok, 2011). Duygusal özerklik kavramı ilk kez Steinberg ve Silverberg (1986) tarafından "ailelere olan duygusal bağlılığın geçici bir süre için akranlara bağlılık olarak değişmesi" şeklinde tanımlanmıştır (Güneş, 2018).

Ergenlerin duygusal özerklik kazanması, sosyal ilişkilerindeki değişimlere ortam hazırlaması bakımından büyük önem taşımaktadır (Yazıcı, 2019). Çocuklukta en temel duygusal destek kaynağı aile iken ergenlikte ise arkadaşlar daha önemli hale gelmektedir. Kimlik oluşumunu tamamlamaya çalışan ergen, ebeveyni ile kurmuş olduğu bağımlı ilişkiden uzaklaşarak özgür ve olgun ilişkilere yönelmektedir. Dolayısıyla ebeveyn tutumları, aile ile ilişkiler, aile yapısı ve akran ilişkileri gibi faktörler duygusal özerkliği etkileyen faktörler arasında yer almaktadır.

Duygusal bağların olumlu yönde kurulabildiği ailelerde, duygusal özerklik daha fazla gelişebilmektedir. Bu sebeple otoriter ya da ilgisiz olan anne-babanın çocukları özerklik problemi ile karşılaşabilirler. Bununla birlikte erken dönem yaşantısında ebeveyn ile çocuk arasında oluşan bağlanma tarzı da ergenlik döneminde özerklik durumu üzerinde etkili olabilmektedir. Whipple (2009) çalışmasında, bebeklik döneminde güvenli bağlanma deneyimi yaşamamış gençlerin duygusal yönden özerklik sorunuyla karşılaşabileceğini belirtmiştir (Demir ve Karabacak, 2017).

Duygusal özerkliğini kazanabilen ergenler duygusal ihtiyaçlarını ebeveynlerine daha az yansıtmaktadırlar. Duygusal özerklikle beraber ergen bireyin özgürleştiği ve ufkunun genişlediği, anne babasına olan çocukça bağımlılığının ortadan kalktığı söylenmektedir (Koç, 2019). Bunun sonucunda ergen birey annesi ve babasını ebeveyn rolleri haricinde bir birey olarak görebilmektedir.

Sosyal Kaygı

Birçok kişi tarafından kabul edildiği üzere, diğer kişilerde bırakılacak izlenimler büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple kişi, diğer insanların onun hakkında ne düşündükleriyle

ilgilenmektedir. Ancak bazen bireyler, diğerlerinin üzerinde yaratmak istediği izlenimi oluşturamayacağını düşünebilmektedir. Bu durumda bireyin sosyal kaygı sorunu yaşamasına neden olabilmektedir.

Sosyal kaygı "belirli toplumsal olaylarda küçük düşme korkusunun sebep olduğu, psikolojik, somatik ve davranışsal belirtilerin eşlik ettiği, işlevsellikte önemli kayıplara sebep olan anksiyete bozukluğu" şeklinde tanımlanmaktadır (Bal, 2010). Sosyal kaygının tarihsel geçmişi incelendiğinde ilk defa 1903 yılında Janet tarafından konuşma yaparken, piyano çalarken, şarkı söylerken, yazı yazarken ya da yürürken başka insanlarca izleniyor olmaktan çekinen, korkan kişiler için kullanılmıştır (Gökkaya, 2016).

Sosyal kaygı yaşayan kişiler, diğerleriyle etkileşimde bulunurken veya başkalarının yanında yapmalarını gereken bir durum söz konusu olduğunda çekinirler, korkarlar ve bu durumdan olabildiğince kaçınmaya çalışırlar (Canoğulları, 2014). Bu kişiler, sosyal etkileşim sırasında kaygı düzeyini yükseltecek şekilde dikkatini kendi üzerinde tutmakta ve başkalarının onun hakkında ne düşündüğüne odaklanmaktadır (Çalışkan, 2018). Sosyal kaygı yaşanan anda ise; sesin titremesi, tırnak yeme, zayıf göz kontağı kurma, kekeleye, yüz kızarması gibi bedensel ve davranışsal belirtiler; kalp çarpıntısı, terleme, titreme, mide bulantısı, ağız kuruluğu, soluksuz kalma gibi psikolojik belirtiler; kaçma, başarısızlık, utanç duygusu, yetersizlik düşüncesi gibi bilişsel özellikler gözlenebilmektedir (Deniz, 2018).

Sosyal kaygının en fazla yaşandığı dönem, ergenlik dönemi olduğu belirlenmiştir (Dursun, 2019). Yapılan araştırmalar sonucunda sosyal kaygının görülmeye başlandığı yaş ortalaması onlu yaşların ortaları olarak saptanmıştır (Kashadan, 2007). Ayrıca Patterson ve Ritts (1997)'in meta-analiz araştırmasında cinsiyetin sosyal kaygı görülmesiyle ilgili farklılaştırıcı rolünün olmadığı bulunmuştur (Sübaşı, 2007).

Sosyal kaygı oluşumuna sebep olan faktörlerin ele alındığı araştırmalar incelendiğinde genetik yatkınlık, kişilik özellikleri, ebeveyn tutumları ve özellikle ergenlik dönemindeki arkadaşlık ilişkilerinin etkileri ön plana çıkmaktadır (Çakır, 2010; Eriş, 2013). Özellikle bireyin yetiştiği ve içinde bulunduğu aile ortamının sosyal kaygı oluşumuna etkisi üzerinde birçok araştırma yapılmıştır. İlk çocukluk döneminde ebeveyni model alma ve sosyal ortamlara katılma ve anne-babanın çocuk yetiştirme tarzları sosyal kaygıda etkili olduğu görülmektedir.

Sınırlayıcı ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, çocuğun bağımsızlık kazanmasını, kendi kendine yetebilmesini sağlayan becerileri kazanmasına engel olmakta ve yeteneklerini kısıtlamaktadır (Eriş, 2013). Anne-babanın çocuğuna yönelik ilgi ve sevgisi, desteği, çocuğunu olduğu gibi kabullenmesi durumu değer vermeye olmaktadır. Fakat anne babanın aşırı otoriter, ilgisiz ve reddedici tavırları, çocuğun onaylanma ve kabul görme ihtiyacını karşılamadığı için çocuk güçlü bir onaylanma ve kabul görme ihtiyacı duymaya başlamaktadır (Erkan, 2002). Bu durumda sonraki yıllarda bu çocukların sosyal kaygılı bireyler olmasına neden olabilmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Sonuç olarak literatürde kendine yeni yeni yer edinmeye ve araştırmacıların ilgisini çekmeye başlayan helikopter ebeveyn ve şişirilmiş benlik kavramlarına ilişkin çok araştırma bulunmamaktadır. Helikopter ebeveyn kavramı iş ve yaşam tatmini (Yaşın Okant, 2018), ebeveynlik stresi ve negatif iyi oluş (Cui, Darling, Coccia, Fincham ve May, 2019), aile ortamları (Odenweller, Booth-Butterfield ve Weber, 2014), kendi kendine yeterlik (Bradley-

Geist ve Olson-Buchanan, 2014); şişirilmiş benlik kavramı ise narsizm ve empati (Hart, Bush-Evans, Hepper ve Hickman, 2017), kişilerarası problemler, akran reddi ve kendine duyulan özsaygı (Perez, Pettit, David, Kistner ve Joiner Jr., 2001) gibi farklı kavramlar ile beraber ele alınmıştır. Alan yazın incelendiğinde helikopter ebeveyn tutumu, şişirilmiş benlik, duygusal özerklik ve sosyal kaygı değişkenlerinin ergen yaş grubunda birlikte ele alındığı araştırmanın olmadığı gözlenmektedir. Bu nedenle yapılan çalışmada 14-17 yaş arası ergenlerde algılanan helikopter ebeveyn tutumu ile şişirilmiş benlik ilişkisinde duygusal özerklik ve sosyal kaygının aracı rolünü incelemek amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda a)Algılanan helikopter ebeveyn tutumu ile şişirilmiş benlik ilişkisi, duygusal özerklik değişkeni bakımından önemli biçimde farklılaşmakta mıdır ? b)Algılanan helikopter ebeveyn tutumu ile şişirilmiş benlik ilişkisi, sosyal kaygı değişkeni bakımından önemli biçimde farklılaşmakta mıdır ? c)Çalışma grubu üzerinde algılanan helikopter ebeveyn tutumu, duygusal özerklik ve sosyal kaygı şişirilmiş benlik değişkeninin önemli biçimde yordamakta mıdır ? sorularının cevabı aranmıştır.

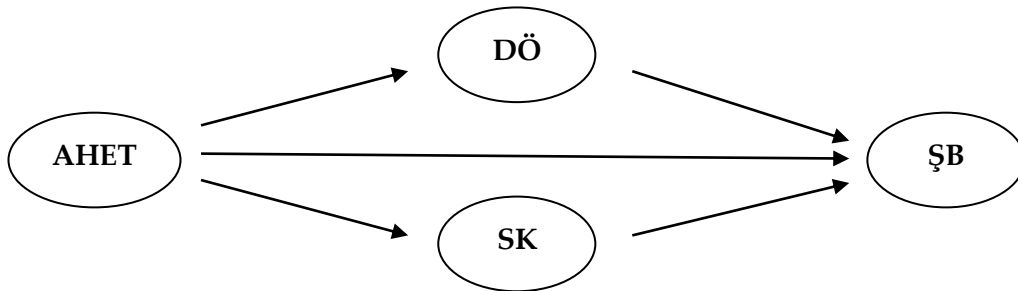
Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, çalışmada kullanılan değişkenler, katılımcı özellikleri, veri toplama araçları ve süreci, verilerin analizi bölümlerine yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

14-17 yaş arasındaki ergenlerin duygusal özerklik, sosyal kaygı düzeyleri ve şişirilmiş benlik arasındaki ilişki "Yapısal Eşitlik Modellemesi" ile analiz edilmiştir.

Bu çalışmada algılanan helikopter ebeveyn tutumunun şişirilmiş benlik üzerindeki doğrudan ya da dolaylı etkisi test edilecektir. Bu doğrultuda duygusal özerklik ile sosyal kaygının istatistiksel olarak anlamlı bir aracı değişken olup olmadığı ve anlamlı bir aracı değişken ise aracılık etkisinin hangi yönde ve hangi düzeyde olduğu test edilecektir.

Şekil 1. Algılanan helikopter ebeveyn tutumu, şişirilmiş benlik, duygusal özerklik ve sosyal kaygı arasındaki kuramsal model (AHET=Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumu, ŞB=Şişirilmiş Benlik, DÖ=Duygusal Özerklik, SK=Sosyal Kaygı.)

Yukarıdaki modelde algılanan helikopter ebeveyn tutumunun şişirilmiş benlik üzerindeki etkisinde duygusal özerklik ile sosyal kaygının aracılık etkisine ilişkin öngörü gösterilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılı İstanbul il merkezinde bulunan ortaöğretim 9.,10. ve 11. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu ise İstanbul'un farklı ilçelerinde bulunan 9 okulda okuyan 198'i(%48,2) kız ve 213'ü(%51,8) erkek olmak üzere toplam 411 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 205'i (%49,9) 9. sınıf, 122'si(%29,7) 10. sınıf ve 84'ü(%20,4) 11. sınıfta ve 21'i(%5,1) fen lisesi, 179'u (%43,6) anadolu lisesi, 49'u(%11,9) ticaret meslek lisesi, 53'ü(%12,9) imam hatip lisesi, 109'u (%26,5) ise güzel sanatlar lisesi ve çok programlı anadolu lisesinde eğitim görmektedir. Ebeveyn eğitim düzeyi açısından katılımcıların annelerinin 28'inin(%6,8) okuryazar değil, 107'sinin(%26) ilkököl, 99'unun(%24,1) ortaokul, 121'inin(%29,4) lise, 51'inin(%12,4) yüksekokul/üniversite ve 5'inin(%1,2) lisansüstü mezunu olduğu benzer şekilde babalarının 2'sinin(%0,5) okuryazar değil, 73'ünün(%17,8) ilkököl, 128'inin(%31,1) ortaokul, 132'sinin (%32,1) lise, 67'sinin(%16,3) yüksekokul/üniversite ve 8'inin(%1,9) lisansüstü mezunu olduğu tespit edilmiştir. Katılımcı öğrencilerin ailelerinin sosyoekonomik düzeyi incelendiğinde 18'inin(%4,4) düşük, 22'sinin(%5,4) ortanın altı, 245'inin(%59,6) orta, 97'sinin (%23,6) ortanın üstü ve 29'unun(%7,1) yüksek gelir düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutum Ölçeği (AHETÖ), Şişirilmiş Benlik Duygusu (Ego Enflasyonu) Ölçeği, Duygusal Özerklik Ölçeği (DÖÖ), Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutum Ölçeği (AHETÖ)

Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutum Ölçeği kabul/ilgi ve denetleme boyutları altında, demokratik, ihmalkâr, otoriter ve hoşgörülü anne baba yaklaşımlarını ölçebilmek amacıyla Yılmaz (2019) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. 4'lü Likert tipi olan ölçek 21 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları; "Temel güven konusunda helikopter tutum (TGYBKH)", "Duygusal-kişisel yaşam alanında helikopter tutum (DYKH)", "Akademik yaşam alanında helikopter tutum (AOYKH)" ve "Etik-ahlaki konularda helikopter tutum (EAKH)" şeklindedir. Ölçekte anne ve baba bölümleri ayrı ayrı puanlanmaktadır. Ölçekten anne ya da baba bölümünden alınabilecek en yüksek puan 84 iken, en düşük puan ise 21'dir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır.

Algılanan Helikopter Anne Ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .85 bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlık katsayıları .83-.79 arasında değişmektedir. Algılanan Helikopter baba ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .83 bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlık katsayıları .83-.76 arasında değişmektedir. Hem Algılanan Helikopter Baba Ölçeği hem de Algılanan Helikopter Anne Ölçeğinin Cronbach alfa güvenirlik katsayılarının yüksek olması ölçeğin tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Şişirilmiş Benlik Duygusu (Ego Enflasyonu) Ölçeği

Şişirilmiş Benlik Duygusu (Ego Enflasyonu) Ölçeği 16 yaş üstü bireylerin; başkalarını etkileme arzusu, sürekli övgüye duyulan ihtiyaç, başkalarının "onlara bir şey borçlu" olduğu düşüncesi, abartılı olarak kendini önemseme özelliğini ölçmek amacıyla Yılmaz (2018) tarafından geliştirilmiştir. 5'li Likert tipi olan ölçek 15 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları; Sosyal yönelimde enflasyon, bencillikte enflasyon, manipülasyonda enflasyon ve kendini abartmada enflasyon şeklindedir. Bu alt boyutların

şişirilmiş benlik duygusu olarak adlandırılan bir yapının bileşenleri olduğu ve bunların birlikte bir üst yapıyı oluşturduğu yapılan analizler sonucunda doğrulanmıştır. Modelin uyum iyiliği indeksleri de yüksek bulunmuştur.

Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı dört alt boyut için .76 ile .79 arasında değişmektedir. Ölçeğin tümü için elde edilen iç tutarlılık katsayısı ise .90 olarak belirlenmiştir. Elde edilen değerler, bu ölçeğin şişirilmiş benlik duygusunu ölçmek konusunda güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir (Yılmaz, 2018). Ölçeğin uyum geçerliliği amacıyla 4 ölçekle yapılan sınamalar sonucunda, korelasyon ve yordama gücünün yüksek olduğu gözlenmiştir.

Duygusal Özerklik Ölçeği (DÖÖ)

Duygusal Özerklik Ölçeği (DÖÖ), Steinberg ve Silverberg tarafından Blos'un açıkladığı ikinci bireyleşme kuramına dayandırılarak Tatar, Bildik, Yektaş, Hamidi ve Özmen (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. 4'lü Likert tipi olan ölçek 20 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları; Bireyleşme, Ebeveyne Bağımlı Olmama, Ebeveyni İdealleştirmeme ve Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanmasıdır. Ölçekte bazı maddeler ters puanlamaktadır. Genel toplam puanı 20-80 arasında elde edilen ölçek, ergenlik döneminde bireyleşmenin bilişsel ve duygulanımsal boyutlarını ölçmek amacıyla düzenlenmiştir. Ölçekten alınan yüksek duygusal özerklik puanları, ergenin ebeveynlerinden sağlıksız kopma çabasını temsil etmektedir (Tatar, Bildik, Yektaş, Hamidi ve Özmen, 2016).

Temel uygulamada Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı dört alt boyut için .54 ile .71 arasında değişmektedir. Ölçek bütünü için iç tutarlılık katsayısı .78 olarak belirlenmiştir. İç tutarlılık katsayılarının değerleri sadece Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması boyut için bu çalışmada asıl çalışmadaki değerden biraz düşük olduğu gözlenmiştir. Katsayılar hem ölçek bütünü hem de diğer üç boyut için asıl çalışmadaki değerlerden daha yüksek bulunmuştur. Ölçeğin geliştirildiği çalışma ile bu çalışmada elde edilen farklar önemli düzeyde olmayıp temelde tüm katsayı sonuçları birbirine benzer olduğu kabul edilebilir.

Ölçeğin geliştirildiği asıl çalışmada ölçeğe ilişkin test-tekrar test katsayısı verilmemiştir. Geliştirilen ölçekte yapılan test-tekrar test uygulamasında ikinci uygulamada alt boyut iç tutarlılık katsayıları .54 ile .65 arasında, ölçek bütünü için iç tutarlılık katsayısı .74 olarak gerçekleşmiştir. Ölçeğin üç hafta ara ile yapılan iki uygulaması arasında hem bütünü hem alt boyutları hem de maddeleri için genel olarak orta düzeyde bağıntılar olduğu sonucu elde edilmiştir. Dilsel geçerlik çalışmasının verisinde Türkçe formun alt boyut iç tutarlılık katsayıları .58-.71 arasında, ölçek bütünü için iç tutarlılık katsayısı .81 olarak bulunmuştur.

Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği

Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği sosyal fobisi olan bireylerin korku ve/veya kaçınma davranışı gösterdiği sosyal ilişki ve performans durumlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. İki alt ölçeği olan LSKÖ'de 11'i sosyal ilişki ve 13'ü performans olmak üzere toplam 24 madde bulunmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar, sosyal kaygı ve kaçınmanın arttığını göstermektedir.

Özgün LSKÖ'nün Cronbach alfa değeri .81 ile .92 arasında değişmektedir (Heimberg, Horner, Juster, Safren, Brown, Schneier ve Liebowitz, 1999). Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Soykan ve arkadaşları (2003) tarafından yapılmıştır. Tüm ölçek için Cronbach alfa katsayısı .98 olarak belirlenmiştir. "Korku ya da kaygı" ve "kaçınma" alt ölçekleri için bulunan Cronbach alfa katsayısı sırasıyla; .96 ve .95'tir. Ölçeğin Türkçe formunun kendini bildirim

ölçeği olarak geçerlik ve güvenilirlik hesapları Bayramkaya (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin bütünü için Cronbach alfa katsayısı .94 olarak elde edilmiştir (Dağ ve Gülüm, 2013). Korku ya da kaygı alt ölçeği için Cronbach alfa katsayısı .90 ve Kaçınma alt ölçeği için Cronbach alfa katsayısı .89'dur.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın temel değişkenleri ile ilişkili olabilecek ergenlik dönemindeki öğrencilere ait verilerin toplanması için araştırmacılar tarafından "Kişisel Bilgi Formu" hazırlanmıştır. "Kişisel Bilgi Formu"nda katılımcıların cinsiyetlerine, yaşlarına, kaçınıcı sınıfta okuduklarına, okudukları lise türlerine, ebeveyn eğitim durumu, ailenin geliri değişkenlerine ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Yapılan çalışmada helikopter ebeveyn tutumu ile şişirilmiş benlik ilişkisinde duygusal özerklik ve sosyal kaygının aracı etkisi yapısal eşitlik modeli kullanılarak incelenmiştir. Veri analizi SPSS 22.0 ve LISREL 9.2 programları kullanılarak yapılmıştır. Veri setinde yer alan değişkenlerin, analizlere hazırlık olması amacıyla normallik, homojenlik, uç değer varsayımları bakımından incelenmiş ve gerekli dönüştürmeler yapılmıştır. Veri setinin varsayımları karşıladığı anlaşıldıktan sonra 411 kişilik çalışma grubu ile analizlere devam edilmiştir. İlk olarak çalışmanın bütün değişkenlerinin betimsel istatistik değerleri hesaplanmıştır. İkinci olarak ilgili hipotezleri test etmek ve araştırmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. En son aşamada da aracılık etkisini incelemek için analiz yapılmıştır. Öncelikle Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen ölçütler göz önüne alınarak aracı değişken(ler) saptanmış daha sonrasında ise Sobel testi yöntemiyle değişkenlerin aracılık rolleri belirlenmiştir. Kurulan modelin veriye uygunluğunun değerlendirilmesinde Ki Kare (χ^2) Uyum İyilik Testi, RMSEA değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca mplus programı ile yapılan analizler sonucu, test edilen yapısal modelin diğer uyum indeks değerlerine bakılmıştır.

Bulgular

Araştırmada, Helikopter Ebeveyn Tutumu yordayıcı değişken, Şişirilmiş Benlik yordanan değişken ve Duygusal Özerklik ve Sosyal Kaygı ise aracı değişkenler olarak belirlenmiştir.

Aracılık rolü incelenirken, Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen ölçütler göz önüne alınmıştır. Bu ölçütlere göre, bir değişkenin aracı olabilmesi için; (a) yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalı, (b) aracı değişken ve yordayıcı değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalı, (c) aracı değişken ile yordanan değişken arasında anlamlı ilişki olmalı ve (d) aracı değişken ile yordayıcı değişken eş zamanlı olarak modele girdiğinde daha önce yordayıcı ve yordanan değişken arasında var olan anlamlı ilişki anlamlı olmaktan çıkmalı (tam aracı) ya da daha önceki anlamlılık düzeyi azalmalıdır (kısmi aracı). Bu ölçütlerin karşılanıp karşılanmadığını belirlemek amacıyla, ilk olarak korelasyon katsayıları incelenmiş (Tablo 1) ve birbirleriyle anlamlı ilişki gösteren değişkenler aracı model için değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada Yer Alan Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4
1. Ebeveyn Tutumu	-			
2. Duygusal Özerklik	,009	-		
3. Sosyal Kaygı	,220(**)	,151(**)	-	
4. Şişirilmiş Benlik	,261(**)	,152(**)	,524(**)	-

**p < .01

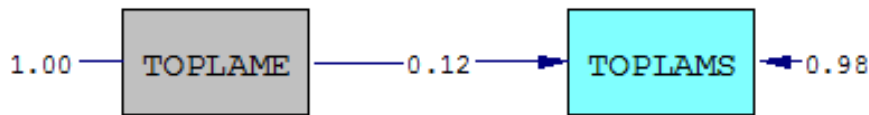
Tablo 1 incelendiğinde, sadece Ebeveyn Tutumu ve Duygusal Özerklik arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Aracılık etkisinin incelenmesi için Baron ve Kenny (1986)'nin de belirttiği üzere, yordayıcı değişken ve aracı değişken arasındaki ilişkinin anlamlı olması gerekmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada sadece Sosyal Kaygının aracılık etkisi incelenecektir.

Aracılık etkisinin incelenmesi için üç model kurulmalıdır;

I. Model: Ebeveyn Tutumu ve Şişirilmiş Benlik arasındaki ilişkiyi

II. Model: Ebeveyn Tutumu, Sosyal Kaygı ve Şişirilmiş Benlik arasında kurulan ilişkiyi

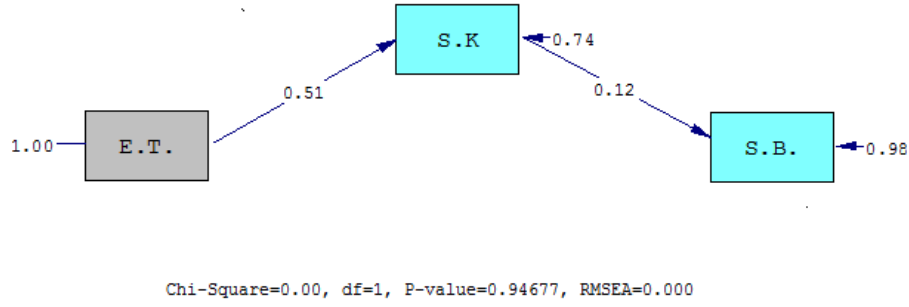
III. Model: Ebeveyn Tutumu ve Şişirilmiş Benlik arasında kurulan yapıda Sosyal Kaygı değişkeninin aracılık rolünü ele almaktadır.

Chi-Square=0.00, df=0, P-value=1.00000, RMSEA=0.000

Şekil 2. Ebeveyn tutumu ve şişirilmiş benlik değişkeninin oluşturduğu modelin test edilmesi ebeveyn tutumu, sosyal kaygı ve şişirilmiş benlik arasında kurulan modelin test edilmesi

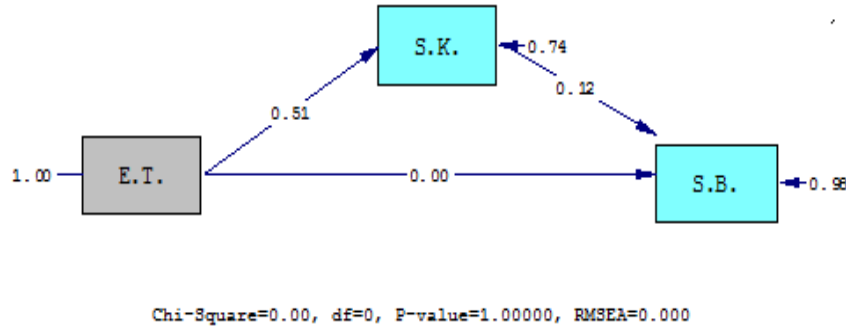
Şekil 2'de verilen I. Model olan, Ebeveyn Tutumu ve Şişirilmiş Benlik değişkeninin oluşturduğu model test edildiğinde, iki değişken arasında kurulan ilişkinin anlamlı olduğu görülmüştür. Modele ilişkin Ki-kare $\chi^2=0.00$, sd =0, p=1.00 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. RMSEA değerinin de 0.00 olması, kurulmuş olan bu modelin mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermektedir.

Şekil 3. Ebeveyn tutumu, sosyal kaygı ve şişirilmiş benlik arasında kurulan modelin test edilmesi

Şekil 3'te verilen II. Model olan, Ebeveyn Tutumu, Sosyal Kaygı ve Şişirilmiş Benlik arasında kurulan model test edildiğinde, değişkenler arasında kurulan ilişkilerin anlamlı olduğu görülmüştür. Modele ilişkin Ki-kare $\chi^2=0.00$, $sd =1$, $p=0.95$ düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

RMSEA değerinin de 0.00 olması, kurulmuş olan bu modelin mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermektedir.

Şekil 4. Ebeveyn tutumu ve şişirilmiş benlik arasında kurulan yapıda sosyal kaygı değişkeninin aracılık rolü

Şekil 4'te verilen III. Modele ilişkin, Ebeveyn Tutumu ve Şişirilmiş Benlik arasında kurulan yapıda Sosyal Kaygı değişkeninin aracılık rolü test edildiğinde, Ebeveyn Tutumu ve Şişirilmiş Benlik arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı, modeldeki diğer ilişkilerin anlamlı olduğu belirlenmiştir. Modele ilişkin Ki-kare $\chi^2=0.00$, $sd=0$, $p=1.00$ düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. RMSEA değerinin de 0.00 olması, kurulmuş olan bu modelin mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca mplus programı ile yapılan analizler sonucu yapısal modele ait model-veri uyum değerleri incelendiğinde, test edilen yapısal modelin iyi bir uyum gösterdiği ve elde edilen uyum iyiliği indekslerinin tamamının iyi uyum aralıklarında olduğu görülmektedir ($\chi^2/df=1.26$; $RMSEA=.024$; $GFI=.999$; $SRMR=.00$; $NFI=.997$; $NNFI=.999$; $CFI=.999$; $RFI=.970$). Yol analizinde sınanan modelin uyum

indekslerinin yeterliliği incelenirken, Tabachnick ve Fidell (2001)'in kabul edilebilir ve iyi uyum değerleri dikkate alınmıştır.

Aracı değişken ile yordayıcı değişken eş zamanlı olarak modele girdiğinde, daha önce yordayıcı ve yordanan değişken arasında var olan anlamlı ilişki anlamlı olmaktan çıkıyorsa, aracı değişkenin tam aracı olduğu ifade edilmektedir. Şekil 2'de görüldüğü üzere, Ebeveyn Tutumu ve Şişirilmiş Benlik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur. Şekil 4 incelendiği zaman ise, Sosyal Kaygı aracı değişken olarak modele girdiğinde Ebeveyn Tutumu ve Şişirilmiş Benlik arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ortaya konulmuştur. Dolayısıyla Sosyal Kaygının bu modelde tam aracı olduğu belirlenmiştir.

Aracı değişken için test edilecek diğer yöntem ise Sobel Testidir. Bu testte yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki yola ait standardize edilmemiş regresyon katsayısı ve onun standart hatası ile, aracı değişken ve yordanan değişken arasındaki yola ait standardize edilmemiş regresyon katsayısı ve onun standart hatası kullanılarak anlamlılık düzeyi belirlenmektedir. Sobel testi kullanılarak sadece tam aracı değişkenler değil aynı zamanda kısmi aracılık da belirlenmektedir (Preacher ve Hayes, 2004). Test sonucunun anlamlı çıkması aracı değişkeninin tam aracı olduğunu göstermektedir. Sosyal Kaygı değişkeninin aracılık rolüne ilişkin Sobel testi sonuçları incelendiğinde ($z=2.96$, $p=.00$) düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Bu durumda Sosyal Kaygı değişkeninin modelde tam aracı olduğu ortaya konulmuştur.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada 14-17 yaş arası ergenlerde algılanan helikopter ebeveyn tutumu ile şişirilmiş benlik ilişkisinde duygusal özerklik ve sosyal kaygının aracı rolünü incelemek amaçlanmıştır. Bu bölümde, öncelikle değişkenler arasındaki ilişkiler ele alınıp, sonrasında aracı modele ilişkin tartışmaya yer verilmiştir.

Helikopter Ebeveyn Tutumu ve Şişirilmiş Benlik Arasındaki İlişki

Yapılan analizler sonucu araştırma değişkenlerinden helikopter ebeveyn tutumu ve şişirilmiş benlik arasında kurulan ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında her iki değişkenin birlikte incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte daha genel bir kavram olan ebeveyn tutumu ile benlik değişkenleri arasındaki ilişkiyi inceleyen yurt dışında ve yurt içinde yapılan araştırmaların olduğu gözlenmiştir. Martinez, Garcia ve Yubero (2007) tarafından yapılan 11-15 yaş arasındaki 1239 Brezilyalı ergen üzerinde benlik saygısı-ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmada demokratik ebeveynlere sahip ergenlerin benlik saygısının akademik, sosyal ve ailevi boyutlarından otoriter ve ihmalkâr ailelere sahip ergenlere göre daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Ergen bireylerde benlik saygısı, depresiflik ve genel psikolojik durum arasındaki ilişkinin incelendiği başka bir araştırma sonucunda anne-babalarını demokratik ve izin verici tutuma sahip olarak algılayan ergenlerin ebeveynlerini ihmalkâr ve otoriter algılayanlara göre daha az psikolojik belirtiler gösterdikleri ve benlik saygılarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Ceral ve Dağ, 2005). Görüldüğü üzere ebeveyn tutumu ve benlik kavramları ile ilgili yapılan pek çok çalışmada iki değişken arasında anlamlı ilişkinin olduğu saptanmıştır. Bu bakımdan çalışmada elde edilen bulgu, alan yazınla tutarlıdır.

De Hoogh, Den Hartog ve Nevicka (2013) tarafından yapılan bir çalışmada şişirilmiş benlik ile narsist kişilik arasında yüksek bir ilişki bulunmuş ve şişirilmiş benlik kavramının narsist

kişilik başlangıcında önemli bir role sahip olduğu görülmüştür. Ekici (2017), narsistik kişilik eğilimlerinin öznel iyi oluş ve algılanan anne baba tutumları değişkenlerine göre incelediği tez çalışması sonucunda, algılanan anne baba tutumları ile narsistik kişilik eğilimleri arasında ilişki bulamamıştır. Katılımcıların algıladıkları anne baba tutumlarının narsistik kişilik eğilimlerinin anlamlı bir yordayıcısı olmadığı gözlenmiştir. Dolayısıyla, mevcut çalışma ve incelenen araştırma sonuçlarından farklılık göstermektedir. Araştırmacı bunun nedeni olarak Türk aile yapısına (anne baba tutumlarının, çocuğuna karşı ilgili, sevecen ve aynı zamanda bağımsızlığını destekleyici rolde) ait özelliklerden kaynaklanmış olabileceğini belirtmiştir.

Helikopter Ebeveyn Tutumu ve Duygusal Özerklik Arasındaki İlişki

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, helikopter ebeveyn tutumu ve duygusal özerklik arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı gözlenmiştir. İlgili alan yazın incelendiğinde bu bulgunun yapılmış olan bazı araştırma bulguları ile farklılık gösterdiği gözlenmektedir. Ergenlerde anne baba tutumları ile duygusal özerklik arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelendiği tez çalışmasında “demokratik tutum” ile duygusal özerklik pozitif yönde anlamlı bir ilişki, “koruyucu-istekçi tutum” ve “otoriter tutum” ile duygusal özerklik arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Koç, 2019). Benzer şekilde Zimmer-Gembeck, Madsen ve Hanish (2011) yaptıkları bir çalışmada ebeveyn kontrolü ile duygusal özerklik arasında negatif yönlü bir ilişki bulmuştur.

Golonka (2013), doktora tezi çalışmasında duygusal özerkliğin; üniversiteye uyum, ebeveyn-çocuk iletişimi ve anne baba stilleri ile ilişkisi üzerinde 180 üniversite öğrencisiyle çalışmıştır. Araştırmada, helikopter ebeveynlik, demokratik ve izin verici ebeveyn tutumlarının düşük duygusal özerlikle; otoriter ebeveyn tutumların yüksek duygusal özerlikle ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Araştırmacı ebeveyn tutumlarının duygusal özerklik arasındaki ilişki sonucunu ilginç bulmuştur. Bu durum otoriter ebeveyne sahip beliren yetişkinlerin kendilerini kontrol eden ebeveynlerinden daha fazla uzaklaşmak ve ayrılmak için üniversite hayatındaki özgürlüğü elde etmeyi daha kolay ve cazip bulmuş olabilmelerine bağlanmıştır.

Yapılan araştırma ile alan yazında bulunan araştırma sonuçları arasında görülen bu farklılıkların bireysel ve kültürel faktörler, ebeveynlerin eğitim düzeyleri, ebeveynlerin anne-baba tutumu konusunda bilinçli olması ya da olmaması, ebeveynler ile beraber geçirilen sürenin verimliliği, aile ilişkileri ve sosyoekonomik düzey gibi durumlardan kaynaklanıyor olabileceği düşünülebilir.

Helikopter Ebeveyn Tutumu, Şişirilmiş Benlik ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişki

Araştırmada helikopter ebeveyn tutumu, şişirilmiş benlik ve sosyal kaygı değişkenleri arasında kurulan ilişkilerin anlamlı olduğu görülmüştür. Lise öğrencilerinin internet kullanım bozukluğu, sosyal kaygı ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelendiği tez çalışmasında (Hacıahmetoğlu, 2018), sosyal kaygı düzeyleri ile benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin sosyal kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça, benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların düştüğü sonucu elde edilmiştir.

Yüksek ve düşük sosyal kaygı düzeyine sahip ergenlerin anne-baba tutumlarını belirlemeye çalışan Erkan (2002), 12 öğrenciyle algıladıkları ebeveyn tutumlarını belirlemeye yönelik görüşmeler yapmıştır. Araştırma sonucu sosyal kaygı düzeyi yüksek öğrencilerin sosyal

kaygı düzeyi düşük öğrencilere göre ailelerinden daha fazla otoriter ve koruyucu tutum algıladıkları gözlemlenmiştir.

Mousavi, Low ve Hashim (2016), 13-18 yaşları arasında bulunan Meksika, Çin, Hint, Arap ve Avrupalı/Amerikalı (Kafkasyalı) kökenli 227 ergene yönelik ebeveyn tutumları ile anksiyete arasındaki ilişkiyi kültürel çalışma bağlamında araştırmışlardır. Asyalı ergenlerin Avrupa/Amerikalı ergenlere anksiyetelerinin daha yüksek olduğu, bütün kültürlerde anne-babaların gösterdikleri ebeveyn reddi, kaygılı yetiştirme ve kontrolcü korumanın ergenlerde anksiyetenin görülmesine sebep olduğu bulunmuştur. Araştırma sonucunda ebeveyn tutumlarının anksiyete değişkeninin yordayıcısı olduğu gözlenmiştir (Aktaran Eroğlu, 2018). Dolayısıyla demokratik ebeveyn tutumuna gösteren ebeveyne sahip olan ergenlerin sosyal kaygı düzeyinin düşük olması Baumrind'in çocuk yetiştirme tarzları ve etkileri konusunda belirtmiş olduğu görüşlerle paralellik göstermektedir. Bunun yanı sıra literatürde yer alan çalışmalar ile yapılan araştırma sonucunun benzer olduğu saptanmıştır.

Helikopter Ebeveyn Tutumu ve Şişirilmiş Benlik Arasındaki İlişkide Duygusal Özerkliğin Aracılık Etkisi

Araştırmanın temel amacı kapsamında duygusal özerkliğin, helikopter ebeveyn tutumu-şişirilmiş benlik arasındaki ilişkide aracı rolü incelenmiş ve ebeveyn tutumu ile duygusal özerklik arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı gözlenmiştir. Aracılık etkisinin incelenmesi için Baron ve Kenny (1986)'nin belirttiği üzere, yordayıcı değişken ve aracı değişken arasındaki ilişkinin anlamlı olması gerekmektedir. Bu nedenle duygusal özerklik değişkeni için aracılık etkisi anlamlı bulunmamıştır. Alan yazın incelendiğinde, yapılan araştırmanın ilgili değişkenleri arası aracılık etkisini ele alan araştırmaya rastlanmamıştır. Bunun yanı sıra Çelik (2015), yüksek lisans tezinde algılanan ebeveyn kontrolü ile ergen iyi oluşu arasındaki ilişkide duygusal özerkliğin aracı rolünü incelemiştir. Ankara ilinde 6 farklı ortaöğretim kurumunda öğrenim gören 755 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen araştırma sonucunda; ergenin ebeveynlerinden algıladığı kontrol ve ergenin iyi oluşu arasında duygusal özerklik düzeyinin kısmi aracı rolünün olduğu bulunmuştur. Araştırmacı, algılanan ebeveyn kontrolü arttıkça duygusal özerklik düzeyinin azaldığını belirlemiştir. Buna göre, araştırma sonucunun alan yazından farklı olduğu gözlenmiş olup bunun yordanan değişken farklılığından, örneklem büyüklüğünden, araştırmanın yapıldığı ilden, bireysel ve çevresel faktörden kaynaklandığı söylenebilir.

Helikopter Ebeveyn Tutumu ve Şişirilmiş Benlik Arasındaki İlişkide Sosyal Kaygının Aracılık Etkisi

Araştırma bulgularına göre helikopter ebeveyn tutumu, şişirilmiş benlik ve sosyal kaygı değişkenleri arasında kurulan ilişkilerin anlamlı olduğu bulunmuştur. Araştırmanın bir diğer temel amacı olan sosyal kaygının, helikopter ebeveyn tutumu-şişirilmiş benlik arasındaki ilişkide aracı rolü incelenmiş ve anlamlı aracılık etkisi olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmada helikopter ebeveyn tutumu-şişirilmiş benlik arasındaki ilişkiye sosyal kaygı değişkeni dahil edildiğinde helikopter ebeveyn tutumu-şişirilmiş benlik ilişkisinin anlamlı olmadığı gözlenmiştir. Dolayısıyla Sosyal Kaygının bu modelde tam aracı olduğu belirlenmiştir. Eroğlu (2018), ortaokul yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinde sosyal kaygı-benlik saygısı, algılanan anne-baba tutumları ve mükemmeliyetçilik özellikleri arasındaki ilişkilerini araştırdığı yüksek lisans tezinde ortaokul öğrencilerinin sosyal kaygıları-benlik saygıları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Sosyal kaygı ile

anne-baba tutumlarından koruyucu ve otoriter tutum arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ancak demokratik tutumla öğrencilerin sosyal kaygıları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca benlik saygısı alt boyutları olan kendini sevme ve öz-yeterliliğin, koruyucu ve otoriter tutumu anlamlı bir şekilde yordadığı sonucu elde edilmiştir. Benzer şekilde Eriş (2013), "Ergenlerin Benlik Saygısı ve Sosyal Kaygı Düzeyleri İncelemesi" adlı yüksek lisans tezinde İzmir ilinde ortaöğretim kurumlarının 10. ve 11. sınıf öğrencilerinden oluşan toplam 300 kişiden oluşan örneklem üzerinde uygulama yapmıştır. Araştırma neticesinde ergenlerin benlik saygısı düzeyleri-sosyal kaygı düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. İncelenen çalışmalarda sosyal kaygı-benlik saygısı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla literatürde yer alan çalışmaların araştırmamızın bulgularını destekleyici nitelikte olduğu gözlenmektedir.

Sonuç olarak araştırmada cevabı aranılan soruların tümü yanıtlanmıştır. Sosyal kaygının helikopter ebeveyn tutumu-şişirilmiş benlik arasındaki ilişkide aracı rolünü test etmek için oluşturulan kuramsal model doğrulanmış ve sosyal kaygının anlamlı düzeyde aracılık etkisinin olduğu bulunmuştur. Bu nedenle yalnızca "algılanan helikopter ebeveyn tutumu ile şişirilmiş benlik ilişkisi, sosyal kaygı değişkeni bakımından önemli bir biçimde farklılaşmakta mıdır?" sorusunun cevabı doğrulanmış olmaktadır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar neticesinde psikolojik danışmanlara ve yeni yapılacak araştırmalara yönelik şu önerilerde bulunulabilir: Şişirilmiş benlik üzerinde helikopter ebeveyn tutumu ve sosyal kaygının etkileri göz önünde bulundurularak ailelere yönelik ebeveyn tutumu ve bu tutumların anne-baba-çocuk ilişkisindeki önemi; öğrencilere yönelik ise sosyal kaygı ve etkileri konulu çalışmalar (seminer, broşür, afiş vb.) yapılabilir. Sosyal kaygısı yüksek olan öğrencilere kaygı düzeyini azaltmak amacıyla grupla psikolojik danışma çalışmaları gerçekleştirilebilir. Elde edilen bulgulardan yola çıkarak, günümüz koşullarının bir sonucu olarak anne babaların çocuklarının geleceğine yönelik kaygı ve endişe duymaları ebeveynlerin helikopter ebeveyn tutum göstermesine, bu durumda öğrencilerin sosyal kaygı düzeylerinin artmasına ve benlik gelişiminin olumsuz yönde etkilenmesine neden olduğu düşünülebilir. Bu nedenle okul psikolojik danışmanları tarafından helikopter ebeveyn tutumu gösteren aileler saptanarak bu ailelere ebeveyn tutumları konulu grupla psikolojik danışma çalışmaları yapılabilir.

Bu araştırmada duygusal özerklik ve sosyal kaygının aracı rolü incelenirken; cinsiyet, yaş, okul türü, sınıf düzeyleri, anne baba eğitim düzeyleri, sosyoekonomik düzey gibi çeşitli faktörlerin etkisine bakılmamış olup, elde edilen sonuçların genellenmesinde bu sınırlılıklar göz önünde bulundurulmalıdır. Sonraki çalışmalarda araştırmacılar, bu faktörleri inceleyerek değişkenler arası ilişkilerin ve aracılık etkisinin anlamlı olma ya da olmama durumlarının kaynakları hakkında alan yazına önemli katkılar sağlayabilir. Son olarak yapılan araştırmanın çalışma grubu sadece İstanbul ilinde yaşayan lise öğrencileriyle sınırlandırılmıştır. Daha sonraki araştırmalar, farklı illeri ve bölgeleri kapsayacak şekilde yapılarak çalışma grubu genişletilebilir.

Kaynakça

- Aşkın, M. (2007). Kimlik ve giydirilmiş kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(10), 213-220.
- Bal, U. (2010). *Anksiyete bozukluklarında cinsiyete göre semptom farklılıkları* (Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 51(6), 1173-1182. DOI: 10.1037//0022-3514.51.6.1173
- Baumeister, R. F., Smart, L., & Boden, J. M. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: The dark side of high self-esteem. *Psychological Review*, 103(1), 5-33. DOI: 10.1037//0033-295X.103.1.5
- Bradley-Geist, J. C., & Olson-Buchanan, J. B. (2014). Helicopter parents: An examination of the correlates of overparenting of college students. *Education + Training*, 4(56), 314-328. DOI: 10.1108/ET-10-2012-0096
- Canoğulları, Ö. (2014). *İnternet bağımlılık düzeyleri farklı ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygıları ve anne baba tutum algılarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Ceral, S., & Dağ, İ. (2005). Ergenlerde algılanan anne baba tutumlarına bağlı benlik saygısı, depresiflik ve genel psikolojik belirti düzeyi farklılıkları. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, 13(4), 233-241.
- Colvin, C. R., Block, J., & Funder, D. C. (1995). Overly positive self-evaluations and personality: Negative implications for mental health. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 68(6), 1152-1162. DOI: 10.1037/0022-3514.68.6.1152
- Cui, M., Darling, C. A., Coccia, C., Fincham, F. D., & May, R. W. (2019). Indulgent parenting, helicopter parenting, and well-being of parents and emerging adults. *Journal of Child And Family Studie*. DOI: 10.1007/s10826-018-01314-3
- Çakır, S. (2010). *Bilişsel-Davranışçı Yaklaşımına dayalı olarak hazırlanan sosyal kaygıyla başa çıkma programının lise öğrencilerinin sosyal kaygı düzeylerine etkisi* (Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Çalışkan, İ. (2018). *Genç yetişkinlerde anne baba algısı ile sosyal kaygı ilişkisinde öğrenilmiş güçlülüğün aracı etkisi* (Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Çelik, E. G. (2015). *Algılanan ebeveyn kontrolü ile ergen iyi oluşu arasındaki ilişkide duygusal özerklik ve empatinin aracı rolü* (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Dağ, İ., & Gülüm, İ. V. (2013). Yetişkin bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide bilişsel özelliklerin aracı rolü: Bilişsel esneklik. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(4), 240-247.
- De Hoogh, A. H., Den Hartog, D. N., & Nevicka, B. (2013). Gender differences in the perceived effectiveness of narcissistic leaders. *Applied Psychology*, 64, 473-498. DOI:10.1111/apps.12015
- Demir, M., & Karabacak, A. (2017). Ergenlerin duygusal özerkliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 427-442.
- Deniz, A. (2018). *11-15 yaş arası bir grup ergende akılcı olmayan inançların benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Duman, B. (2015). *Neden beyin temelli öğrenme*. İstanbul: Pegem Yayıncılık.
- Dursun, E. (2019). *Lise öğrencilerinde genel kaygı ve sosyal kaygının sözel akıcılığı yordayıcı etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Duygulu, S. (2018). *Yeni nesil ebeveynlik ve helikopter aileler*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Ekici, D. (2017). *Üniversite öğrencilerinde narsistik kişilik eğilimlerinin öznel iyi oluş ve algılanan anne baba tutumları açısından yordanması* (Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>

- Eriş, Y. (2013). *Ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Erkan, Z. (2002). *Ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri, ana-baba tutumları ve ailede görülen risk faktörleri üzerine bir çalışma* (Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Erkan, Z. (2002). Sosyal Kaygı düzeyi yüksek ve düşük ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin nitel bir çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(10), 120-133.
- Eroğlu, K. (2018). *Ortaokul 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin sosyal kaygıları ile benlik saygısı, anne-baba tutumları, mükemmeliyetçilik özellikleri arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Fischer, J. L., Forthun, L. F., Pidcock, B. W., & Dowd, D. A. (2007). Parent relationships, emotion regulation, psychosocial maturity and college student alcohol use problems. *J Youth Adolescence*, 36, 912-926. DOI: 10.1007/s10964-006-9126-6
- Golonka, M. M. (2013). *Keeping in touch: relationships between parenting style, parent-child electronic communication, and the developing autonomy and adjustment of college students* (Doktora dissertation, Duke University, Durham NC). Retrieved from <https://dukespace.lib.duke.edu/dspace/handle/10161/7242>
- Gökkaya, M. (2016). *Bir grup üniversite öğrencisinde sosyal kaygı, depresyon ve anne-baba tutumları ile mükemmeliyetçilik eğilimleri ve üniversiteye uyum arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Güneş, E. (2018). *Zorbalık eğilimi, duygusal özerklik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Hacıahmetoğlu, N. (2018). *Lise öğrencilerinin internet kullanım bozukluğu, sosyal kaygı ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Hart, C. M., Bush-Evans, R. D., Hepper, E. G., & Hickman, H. M. (2017). The children of narcissists: Insights into narcissists' parenting styles. *Personality And Individual Differences*, 117, 249-254. DOI: 10.1016/j.paid.2017.06.019
- Heimberg, R.G., Horner, K.J., Juster, H.R., Safren, S. A., Brown, E. J., Schneier, F. R., & Liebowitz, M. R. (1999). Psychometric properties of the Liebowitz Social Anxiety Scale. *Psychological Medicine*, 29, 199-212. DOI: 10.1017/S0033291798007879
- Kashadan, T. B. (2007). Social anxiety spectrum and diminished positive experiences: Theoretical synthesis and meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 27(3), 348-365. DOI: 10.1016/j.cpr.2006.12.003
- Koç, F. (2019). *Ergenlerde anne baba tutumları ile duygusal özerklik arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Düzce ili örneği)* (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Kumar Mishra, S. (2016). Self- concept- a person's concept of self- influence international. *Journal Of Recent Research*, 8-13.
- Kwon, A. K., Yoo, G., & Bingham, G.E. (2016). Helicopter parenting in emerging adulthood: Support or barrier for korean college students' psychological adjustment? *J Child Fam Stud*, 25, 136-145. DOI: 10.1007/s10826-015-0195-6
- Martinez, I., Garcia, J. F., & Yubero, S. (2007). Parenting styles and adolescents' self-esteem in Brazil. *Psychological Reports*, 100(3), 731-745. DOI: 10.2466/PRO.100.3.731-745
- Morsünbül, Ü., & Çok, F. (2013). Kimlik gelişiminde yeni bir boyut: Seçeneklerin saplantılı araştırılması. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 5(40), 232-244.
- Odenweller, K. G., Booth-Butterfield, M., & Weber, K. (2014). Investigating helicopter parenting, family environments, and relational outcomes for millennials. *Communication Studies*, 65(4), 407-425. DOI: 10.1080/10510974.2013.811434
- Okay, Z. (2016). Helicopter parenting and related issues: psychological well being, basic psychological needs and depression on university students. *Curr Res Educ*, 2(3), 165-173. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/>

- Özdemir, Y., & Çok, F. (2011). Ergenlikte özerklik gelişimi. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 152-164.
- Özsoy, E., & Yıldız, G. (2013). Kişilik kavramının örgütler açısından önemi: Bir literatür taraması. *İşletme Bilimi Dergisi*, 2(1), 1- 12.
- Peluchette, J. V. E., Kovanic, N., & Partridge, D. (2013). Helicopter parents hovering in the workplace: What should hr managers do? *Business Horizons*, 56, 601–609. DOI: 10.1016/j.bushor.2013.05.004
- Perez, M., Pettit, J. W., David, J. F., Kistner, J. A., & Joiner Jr., T. E. (2001). The interpersonal consequences of inflated self- esteem in an inpatient psychiatric youth sample. *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 69(4), 712-716. DOI: 10.1037//0022-006X.69.4.712
- Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2004). SPSS and sas procedures for estimating indirect effects in simple mediation models. *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers*, 36, 717-731. DOI: 10.3758/BF03206553
- Sübaşı, G. (2007). Üniversite öğrencilerinde sosyal kaygıyı yordayıcı bazı değişkenler. *Eğitim Ve Bilim*, 144(32), 3-15.
- Şahin, Ş., & Özçelik Çövenler, Ç. (2016). Ergenlik dönemi ve sosyalleşme. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5(1), 42-49.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. Pearson Education.
- Tatar, A., Bildik, T., Yektaş, Ç., Hamidi, F., & Özmen, H. E. (2016). Duygusal Özerklik Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması ve klinik başvurusu olmayan ergen öğrencilerde duygusal özerkliğin incelenmesi. *Nobel Medicus*, 12(1), 39-48.
- Tung, S., & Dhillon, R. (2006). Emotional autonomy in relation to family enviroment: A gender perspective. *Journal Of The Indian Academy Of Applied Psychology*, 32(3), 201-212.
- Ünüvar, A. (2007). *Lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile kendine saygı düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Walker, J. S., & Bright, J. A. (2009). False inflated self-esteem and violence: A systematic review and cognitive model. *The Journal Of Forensic Psychiatry & Psychology*, 20(1), 1-32. DOI:10.1080/14789940701656808
- Yaşın Okant, Ç. (2018). *Helikopter ebeveyn sahibi y kuşağının iş ve yaşam tatmini üzerine sosyolojik bir analiz* (Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Yazıcı, A. (2019). *Ergenlerde duygusal özerklik, eylemlilik ve arkadaşla bağlanma arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Yılmaz, H. (2018). Narsizme Giden yolun ilk adımı: "Şişirilmiş Benlik Duygusu Ölçeği" geliştirme çalışması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(73), 1-16.
- Yılmaz, H. (2019). İyi ebeveyn, çocuğu için her zaman her şeyi yapan ebeveyn değildir: Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutum Ölçeği (AHETÖ) geliştirme çalışması. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 3-30. DOI: 10.24130/eccd-jecs.1967201931114
- Yiğit, H. (2010). *Ergenlerin benlik saygılarının yaşam doyumu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/>
- Zimmer-Gembeck, M. J., Madsen, S. D., & Hanisch, M. (2011). Connecting the intrapersonal to the interpersonal: autonomy, voice, parents, and romantic relationships in emerging adulthood. *European Journal Of Developmental Psychology*, 8(5), 509–525. DOI: 10.1080/17405629.2011.567061